
**СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО
І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ**

УДК 339.9

Власенко Л.В.

аспірант,

старший викладач кафедри міжнародних економічних відносин
Запорізького інституту економіки та інформаційних технологій**ЛІНГВІСТИЧНА ВІДСТАНЬ ТА МОВНИЙ АСПЕКТ
У ДВОСТОРОННІЙ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ ТА КНР**

У статті розглянуто сучасний стан двосторонньої торгівлі України та КНР, виявлено негативні аспекти зовнішньоторговельного співробітництва. Проаналізовано інституціональний базис співробітництва та рівень дипломатичних відносин, виявлена кореляція між частотою дипломатичних контактів та інтенсивністю торгівлі. Розглянуто залежність між гуманітарним, а саме лінгвістичним, складником та рівнем торговельного співробітництва. Запропоновано використання агрегованого індексу лінгвістичної дистанції та розраховано його значення для КНР та головних торговельних партнерів України в Азійсько-Тихоокеанському регіоні.

Ключові слова: міжнародна торгівля, лінгвістична дистанція, українсько-китайська двостороння торгівля, інституціональний базис.

В статье рассмотрено современное состояние двухсторонней торговли между Украиной и КНР, выявлены негативные аспекты внешнеторгового сотрудничества. Проанализированы институциональный базис сотрудничества и уровень дипломатических отношений, выявлена корреляция между частотой дипломатических контактов и интенсивностью торговли. Рассмотрена зависимость между гуманитарной, а именно лингвистической, составляющей и уровнем торгового сотрудничества. Предложено использование агрегированного индекса лингвистической дистанции и рассчитано его значение для КНР и главных торговых партнеров Украины в Азиатско-Тихоокеанском регионе.

Ключевые слова: международная торговля, лингвистическая дистанция, украинско-китайская двухсторонняя торговля, институциональный базис.

Постановка проблеми. Китайська Народна Республіка є потенційним лідером Євразійського мегарегіону та провідним торговельним партнером України в Азії. Поступове зростання обсягів українсько-китайської двосторонньої торгівлі супроводжується негативними тенденціями, які загрожують економічній безпеці держави. Значною мірою це пояснюється недостатнім рівнем інституціонального базису співробітництва, у тому числі помилками вітчизняної дипломатії, що виникають унаслідок мовного бар'єру, який має важливий вплив на двосторонню торгівлю. Необхідність оптимізації торговельних відносин між Україною та КНР, прагнення уникнути прикрих непорозумінь під час здійснення дипломатичних та торговельних контактів із китайськими партнерами зумовила тему дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Двосторонню торгівлю між Україною та Китайською Народною Республікою вивчали М. Висоцька, Л. Гальперіна, В. Левківський, А. Мокій, М. Матула, М. Флейчук, Т. Молодченко,

А. Румянцев, О. Шайда, Ван Пен, Чен Хунцзе, Чжан Юань та Лі Чжоу. Вплив «лінгвістичної відстані» на економічні відносини та міжнародну торгівлю є предметом дослідження У. Гатчинсона, І. Вана, Д. Инграма, Д. Неттла, М. Ногуера, Дж. Стенкі, М. Сіскарта, Дж. Форман-Пека. У вітчизняній науці вплив лінгвістичної дистанції та мовних факторів на міжнародну торгівлю та забезпечення економічної безпеки не розкрито, що потребує термінової уваги наукової спільноти.

Мета статті. Метою дослідження є аналіз наявного стану зовнішньоторговельного співробітництва України та КНР, впливу, який спричиняє лінгвістична відстань між Україною та КНР на рівень дипломатичних стосунків та якість двосторонньої торгівлі, визначення мовної дистанції з КНР та пошук шляхів її мінімізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Китайська Народна Республіка (КНР) є одним із лідерів Євразійського мегарегіону та потенційно найбільшою світовою економікою. Станом на 2015 р. КНР займає друге місце у світі

за показником номінального ВВП після США (17,95 та 10,86 трлн. дол. США відповідно). При цьому протягом 2010–2015 рр. середньорічний темп зростання ВВП Китаю становив 13,76%, для США цей показник дорівнював лише 3,72% [1]. Для України КНР є передусім найбільшим торговельним партнером в Азії. Так, у 2015 р. обсяг ЗТО між Україною та КНР (без урахування торгівлі послугами) становив 8,08 млрд. дол. США, або 28,5% обсягу ЗТО України з країнами Азійського регіону (17,26% експорту України до країн Азії; 48,84% імпорту з країн Азії до України) [2]. При цьому в торгівлі між Україною та КНР спостерігаються негативні тенденції й явища, які загрожують економічній безпеці і гальмують подальший розвиток взаємовигідного співробітництва, зокрема: (1) негативне сальдо зовнішньої торгівлі з КНР і випереджаючі темпи зростання китайського імпорту; (2) нераціональні зміни товарної структури зовнішньої торгівлі, активізація китайського експорту до України; (3) низький рівень показника покриття експортом імпорту, надмірно висока частка високотехнологічної продукції в імпорті [3; 4].

Не применшуючи таких традиційних чинників, як неконкурентоспроможність вітчизняного експорту, технологічна відсталість та відносно низька ціна китайського імпорту, зазначимо, що низький якісний рівень зовнішньоторгівельного співробітництва можна пояснити не лише суто економічними факторами. Велике значення у міжнародній торгівлі має дипломатичний складник, невід’ємними атрибутами якого є мовний аспект та «лінгвістична дистанція» [5; 6].

За загальною кількістю укладених та діючих міждержавних документів з усіх країн – партнерів України КНР знаходиться на другому місці (300 документів, із них 221 діє станом на 2015 р.)

після РФ (380 документів, 360 чинних) [8]. КНР є винятком у логіці позиціонування України як незалежної європейської держави з обраним курсом на поглиблення стосунків із країнами ЄС. Країни Азії ніколи не були для України пріоритетним напрямом розвитку дипломатичних стосунків та міждержавної взаємодії. Так, договірно-правова база з Японією нараховує 50 чинних документів, із В’єтнамом – 47, із Кореєю – 46, Індонезією – 18, Таїландом – 15, Малайзією – 5 [7]. Між інтенсивністю формування інституціонального базису співробітництва та обсягами міжнародної торгівлі виявлена помітна кореляція, яка відображена у табл. 1.

Таблиця 1

Взаємозв’язок інституціонального базису співробітництва та ЗТО, 2001–2015 рр.

№ з/п	Назва країни-партнера	Частка країни в обсязі ЗТО, 2001–2015 рр., %	Кількість чинних договорів станом на 2015 р. (од.)
1.	РФ	26,91	360
2.	КНР	5,16	221
3.	США	2,56	144
4.	Туреччина	3,91	131
5.	ФРН	6,23	85
6.	Франція	1,59	66
7.	Японія	1,03	50
8.	В’єтна́м	0,3	47
9.	Респ. Корея	1,2	46
10.	Бельгія	0,77	30
11.	Індонезія	0,58	18
12.	Таїланд	0,36	15
13.	Малайзія	0,25	5

Джерело: розраховано за [1; 7]

Рис. 1. Динаміка зміни індексу інтенсивності торгівлі України з КНР та кількості укладених міждержавних угод, 2001–2015 рр.

Джерело: складено за [1; 7]

Подібна залежність між обсягами торгівлі та станом дипломатичних відносин підтверджується динамікою двосторонніх відносин України та КНР протягом 2001–2015 рр. та зіставленням укладених угод між Україною та КНР з інтенсивністю зовнішньої торгівлі (ТІІ), показником, який характеризує інтенсивність торговельних потоків між країнами у зіставленні з їх позиціями у світовій торгівлі (рис. 1).

Виявлена динаміка дає змогу стверджувати, що негативні тенденції в торгівлі між

Україною та КНР не завжди пов'язані з конкурентоспроможністю вітчизняної економіки, а більшою мірою з помилками української дипломатії. Класичним прикладом є невдала політика Президента В. Ющенка в 2005–2010 рр., коли зовнішньоторговельне співробітництво скоротилося до мінімуму, а дипломатичні контакти між Україною та КНР були майже розірвані.

Істотне ускладнення дипломатичного співробітництва з КНР значною мірою пояснюється мовними відмінностями. Підтвердженням важливості мовного аспекту у співпраці України та КНР є різноманіття офіційних дипломатичних формулювань, які використовуються для визначення статусу та пріоритету міждержавних відносин. У КНР традиційно велику увагу приділяють афористичним, лаконічним формулюванням, які передають глибинний зміст тієї чи іншої ідеї суспільних відносин [8, с. 385].

За роки співробітництва формула відносин між Україною та КНР неодноразово змінювалася. Після встановлення дипломатичних зв'язків у 1992 р. стосунки між Україною та КНР були визначені як «відносини дружби і взаємовигідного співробітництва». Після підписання Спільної декларації між Україною і КНР 6 вересня 1994 р. до цієї формули було додане «прагнення до подальшого поглиблення й розширення відносин дружби і партнерства». У 1995 р. в офіційних документах та комюніке уряд КНР використовував терміни «всебічне співробітництво» та «прагнення до партнерства». Поняття «довгострокове партнерство» закріплено 18 листопада 2002 р. у результаті візиту Президента Л. Кучми до КНР. У період стагнації українсько-китайських відносин протягом 2005–2010 р. для позначення стосунків з Україною уряд КНР використовував формулювання «конструктивне партнерство». Після зміни політичного курсу 2 вересня 2010 р. уперше були закріплені «відносини стратегічного партнерства» [8, с. 385–386].

Ці важливі для КНР нюанси не завжди вірно розуміються українськими дипломатами. Так, у 2001 р. під час візиту до Києва міністра закордонних справ КНР Тана Цзясюаня його слова про новий рівень та характер відносин між країнами були невірно трактовані як «стратегічне партнерство» [7]. Причиною помилки став невірний переклад китайського терміну «цюаньмянь» (全面), який відповідає скоріше англійському comprehensive, та повинен перекладатися як «усебічне» [10, с. 238].

Отже, лінгвістичний фактор у дипломатичних стосунках та зовнішній торгівлі України та КНР є вкрай важливим та потребує глибокого дослідження та оцінювання. Для визначення мовної подібності запропоновано використовувати агрегований показник лінгвістичної відстані (LD_{js}) як суми таких складників: (1) наявність спільної мови або значної мовної діаспори (L_1); (2) рівень володіння англійською мовою (L_2); (3) система писемності (L_3). Останнє особливо важливе для міжнародної торгівлі, оскільки писемність впливає не тільки на ведення переговорів та укладання комерційних контрактів, але й на ціну товару, оскільки мовна локалізація продукції потребує додаткових витрат, особливо для країн з істотно різними системами писемності. Як уважає Кван Чхве, це особливо стосується китайських товарів, просуванню на світовий ринок яких заважає, зокрема, і мовний чинник [6, с. 274–275].

Для визначення рівня володіння англійською мовою використовується індекс знання англійської мови (англ. EF EPI), який щорічно публікується Міжнародним освітнім центром вивчення англійської мови [10].

Відстань між системою письма визначається належністю писемності до латинського або кириличного алфавіту та його варіацій (малайзійський), або існуванням власного національного алфавіту (тайській, бірманській). Найнижчий рівень мовної компліментарності мають

Таблиця 2

Критерії оцінки окремих елементів агрегованого показника лінгвістичної відстані (LD_{js})

Назва індикатора	Рівень бальної оцінки		
	0	0,5	1
Наявність спільної мови або значної мовної діаспори, L_1	Відсутня або незначна кількість мовної діаспори	Існує чисельна (не менше 100 тис. осіб) або впливова (лобі в уряді та бізнесі) мовна діаспора	Мовна діаспора перевищує 500 тис. осіб
Рівень володіння англійською мовою, L_2	Низький рівень індексу знання англійської мови (EF EPI)	Середній рівень індексу знання англійської мови (EF EPI)	Високий та дуже високий рівень індексу знання англійської мови (EF EPI)
Система писемності, L_3	Ієрогліфічна або змішана система письма	Власний національний алфавіт	Латиниця або кирилиця

Джерело: складено автором

Таблиця 3

Лінгвістична відстань між Україною та найбільшими торговельними партнерами АТР

Назва країни/ показник	Наявність спільної мови або значної мовної діаспори	L ₁	Рівень володіння англійською мовою	L ₂	Система писемності	L ₃	LD _{js}
КНР	Відсутня	0	Низький	0	Ієрогліфи	0	0
РФ	Наявна велика та впливова мовна діаспора	1	Низький	1	Алфавіт (кириличний)	1	3
Республіка Корея	Відсутня	0	Низький	0,5	Змішана	0	0,5
Тайвань	Відсутня	0	Високий	0,5	Ієрогліфи	0	0,5
Таїланд	Відсутня	0	Низький	0	Алфавіт (власний)	0,5	0,5
В'єтнам	Відсутня	0	Середній	0,5	Алфавіт (латиниця)	1	1,5
Індонезія	Відсутня	0	Середній	0,5	Алфавіт (латиниця)	1	1,5
Малайзія	Відсутня	0	Високий	1	Алфавіт (латиниця)	1	2
США	Наявна мовна діаспора	0,5	Високий	1	Алфавіт (латиниця)	1	2,5
Японія	Відсутня	0	Середній	0,5	Змішана	0	0,5

Джерело: складено за [1; 10]

країни, що використовують виключно ієрогліфи (КНР, Тайвань) або змішану писемність із використанням алфавіту та ієрогліфів (Японія, Корея), оскільки на локалізацію їх товарів потрібно більше часу та ресурсів [6, с. 274–275].

Результати аналізу лінгвістичної відстані для України та найважливіших партнерів Азійсько-Тихоокеанського регіону (АТР) наведено в табл. 3.

Аналіз лінгвістичного складника інституціональних стосунків між Україною та КНР підтверджує максимальну відстань серед найважливіших партнерів АТР. Проте ця відстань може бути зменшена завдяки прагненню громадян України до вивчення китайської мови та підготовки фахівців-китаєзнавців. Станом на 2015 р. в Україні створено п'ять Інститутів Конфуція, в

яких вивчаються китайська мова та культура. Крім того, у Київській гімназії східних мов № 1 створено Клас Конфуція.

Висновки. Для уникнення помилок у подальшому розвитку політичних і торговельних відносин між Україною та КНР необхідна наявність кваліфікованих спеціалістів-китаєзнавців, які спроможні здійснювати ефективні переговори на вищому рівні та стежити за їх коректним відображенням в офіційній пресі. Не менш важливим складником взаємовигідних торговельних відносин є легкість проведення переговорів і підписання комерційних контрактів та ціна локалізації імпортованих товарів, яка неодмінно знижується разом із лінгвістичною відстанню між країнами-партнерами.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт The World Bank Group [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.worldbank.org>.
2. Офіційний сайт Міністерства закордонних справ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mfa.gov.ua>.
3. Левківський В.М. Українсько-китайське економічне співробітництво в контексті зовнішньоекономічної безпеки / В.М. Левківський, В.В. Левківський // Науковий вісник Чернігівського державного інституту економіки і управління. Серія 1: Економіка. – 2013. – Вип. 2. – С. 95–103 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/NvChdieu_2013_2_15.
4. Висоцька М.П. Аналіз основних тенденцій розвитку економічних відносин між Україною та Китаєм / М.П. Висоцька, А. Аль Атті // Стратегія розвитку України. Економіка, соціологія, право. – 2013. – № 4. – С. 14–20.
5. Stankey, John, David Ingram, and Gary Chittick. The Relationship between International Trade and Linguistic Competence. Canberra: Department of Employment, Education and Training, 1990.
6. Kwan Choi. Trade and the adoption of a universal language // International Review of Economics and Finance. – 2002. – 11. – Р. 265–275.

7. Офіційний сайт Посольства України в Китайській Народній Республіці та в Монголії (за сумісництвом) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://china.mfa.gov.ua/>.
8. Костенко Ю. Китай: двадцять років плідної взаємодії / Ю. Костенко // ; Дипломатична академія при МЗС України, Генеральна дирекція з обслуговування іноземних представництв, Історичний клуб «Планета» ; упор. Л.В. Губерський [та ін.]. – К. : Планета, 2005. – Вип. 5. – С. 119–147.
9. Тимофеев О.А. Украинский кризис и его влияние на российско-китайские отношения / А.О. Тимофеев // Китай в мировой и региональной политике. История и современность. – 2014. – № 19. – С. 237–247.
10. Офіційна сторінка міжнародний навчальний центр з вивчення англійської мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ef.edu/epi/>.
11. Євдоченко О.О. Сучасні особливості та стратегічні пріоритети двостороннього співробітництва України з Китаєм / О.О. Євдоченко // Науковий вісник Полісся. – 2015. – Вип. 4. – С. 14–19.

Vlasenko L.V.

LINGUISTIC DISTANCE AND LANGUAGE-SPECIFIC ASPECT IN THE BILATERAL TRADE OF UKRAINE AND PRC

People's Republic of China (PRC) is the second world's largest economy in terms of nominal GDP, biggest manufacturer and a fast growing consumer market. In the past 20 years PRC reached the position of the primary producer and exporter of commodities controlling approximately 12% of world's trade in 2015 and still continues to modernize its industry and advancing on new markets. For Ukraine PRC is major trade partner in Asia. Trade turnover of Ukraine-PRC bilateral trade increased from 0.68 bn. in 2001 to 6.17 bn. US\$ in 2015. But at the same time structure of trade deteriorated and changed dramatically marking PRC as one of the biggest threats to Ukraine's economic security.

One of the trade relations with PRC are developing in the negative context for Ukraine is the linguistic distance between two countries. Interdependence between international trade, "linguistic distance" and language diversity was researched by Kwan Choi, John Stankey, David Ingram, and Gary Chittick. Kwan Choi also stated that language barrier can be an important element of trade war. Using respective elements of the previous research conducted by named economists and his own insight into statistical data author conducted his own measurement of linguistic distance between Ukraine and China by using proposed aggregate language distance method. Following method was based on three components: percentage of population of trade partner that is fluent in English, writing system and scale of language Diaspora. After measuring aggregated index of language distance between Ukraine and its largest partners in Pacific Rim it was revealed that China has wider distance than to Ukraine toppling even Japan. To reduce the current negative effect of immanent language barrier it was proposed by author to increase number of universities and faculties studying Chinese language in Ukraine as well as increase number of specialist in economy who are fluent in English and Chinese.

Keywords: international trade, linguistic distance, Ukraine-PRC bilateral trade, institutional basis.